

SCHAARSTE ALS GRONDSTOF VOOR EEN GE(S)LAAGD STADSLANDSCHAP

0. inleiding:

Onder het mom van economisch parameters vertragen de grote veranderingen in onze steden. Nieuwe werken in de stedelijke ruimte worden vertraagd aangevat en gefaseerd uitgevoerd. Hierdoor ontstaan meer en meer wachtkamers, kleine en grote ruimten waar men onwennig mee omspringt. Deze tijdelijke landschappen zijn echter steeds manifester aanwezig in ons stadslandschap. Het zijn landschappen waar de tijdsdruk wegvalt en nieuwe kansen ontstaan. In deze adaptieve ruimten leert het stadsland terug creatief omgaan met nieuwe noden. Net in deze landschappen vernieuwt het stadsland zichzelf. Door schaarste aan middelen blijkt kostbare ruimte te ontstaan voor waardevolle creatieve oplossingen voor problemen van vandaag zonder dat ze de antwoorden op de vragen van morgen onmogelijk maken.

1. krimpend budget

Het is best schrikken om te horen dat volledige steden onder curatele komen te staan en zelfs gerund worden door curatoren. Detroit kon zelfs het faillissement niet langer afwenden. Het licht gaat er letterlijk helemaal uit. Een huis is er waardeloos en kost minder dan 400 euro. Wie weg kan gaat er weg. De grootste schuldeisers zijn de pensioenfondsen.

Ook bij ons zien we steden vechten tegen stijgende schulden en kosten. Critici wijzen ons erop dat de problemen in Detroit ook bij ons gelijkaardig aanwezig zijn en ons ook kunnen treffen. Zo heeft een stad als Antwerpen zijn historische schulden nog niet kunnen aflossen. Zowat alle nieuwe werken werden recentelijk on hold gezet en opnieuw in overweging genomen. Ook de budgetten voor broodnodige werken worden stilgelegd, afgevoerd of vertraagd ter beschikking gesteld. Alle stadsbesturen maakten hun nieuwe begroting en zien 3 onomkeerbare fenomenen: een hoge schuldenlast van vorige legislaturen, dalende inkomsten, en stijgende toekomstige lasten vnl. pensioenlasten. De gaten in het systeem worden meer zichtbaar aan de oppervlakte: eerst leken het enkel herstellingen die werden uitgesteld, nu worden aankopen systematisch vertraagd en projecten definitief uitgesteld naar latere ongekende datum. De oorzaken zijn veelvuldig doch hebben finaal één ding gemeen: minder budget. De gevolgen hiervan zijn verstrekkend en moeilijk omkeerbaar. Besparingen stoppen in de eerste plaats de normale groei en vernieuwing, naast allerlei werkzaamheden in de publieke ruimte. We kunnen enkel maar hopen dat de wel beschikbare budgetten goed worden aangewend.

Detroit Suburbs: door het wegvallen van budget verdwijnt de stad en neemt de natuur de stad terug over. Vele huizen zijn afgebroken, de industriële ruimten zijn giftige brownfields.

2. blijvende groei leidt tot uitputting

Contradictorisch genoeg zijn onze economische modellen gebaseerd op een blijvende groei. Door deze groei zijn we jaren in staat geweest zowel schulden te betalen als nieuwe projecten te financieren. Net nu komt dit model zwaar onder druk te staan. Groei betekent in de eerste plaats meer winst, bijna steeds gerealiseerd door uitputting van onze wereldreserves: zoals kostbare grondstoffen, materialen, water en energie. Even leken ze eindeloos ter beschikking te zijn. Nu staat 'eindigheid' steeds meer voorop wat onvermijdelijk leidt tot hogere kosten en meer conflicten. Het wordt duidelijk dat we dringend nood hebben aan nieuwe modellen die wel respectvol omgaan met onze enige woonplek, de aarde.

3. de paradox van tijd en geld

Of we het nu willen of niet sinds enkele jaren zijn sleutelfactoren definitief beginnen kantelen. Dit zal ervoor zorgen dat gekende processen om tot een gebouwde omgeving te komen onherroepelijk zullen veranderen. Zo neemt de doorlooptijd van bijna alle projecten toe, terwijl het beschikbare budget afneemt. Tijdens deze langere procestijd worden we geconfronteerd met verschillende en wijzigende visies, wat onherroepelijk extra tijd, inspanningen en budget vraagt. Het haperen van ons monetair systeem doet ook de normale beschikbaarheid van financiën afnemen waardoor gefaseerd dient gewerkt te worden. Ook hiervoor is tijd en geld nodig. Tijd die ook kan gebruikt worden om aspecten van een project terug in vraag te stellen.

Een eerste conclusie die we naar voor willen brengen is simpel en duidelijk: door het veranderen van eerder stabiele monetaire stromen naar een beperktere budgetering die gespreid in de tijd beschikbaar wordt, krijgen we tijd, ontwikkelingstijd in de plaats. Deze gewonnen tijd biedt enorme kansen doch enkel indien we hem bewust en zinvol gebruiken.

Gent: plannen voor het openleggen van de Reep, of Nederschelde dateren van 2001, de uitvoering is voorzien in 2014. In tussentijd werd de ruimte geblokkeerd ook voor fietsers en voetgangers.

4. denken in verandering

Het vastleggen van een visie in een besloten eindbeeld lijkt achterhaald. De toegenomen projecttijd confronteert ons met matige ambities en weinig visie die door de tijd snel worden ingehaald. Denken in termen van tijd is denken over verandering. Het vaste en gedetailleerde eindbeeld kan beter ingewisseld worden voor een robuust en open frame waarbinnen de stad ruimte krijgt om te evolueren. Denken in verandering zorgt voor ruimte voor verandering, experiment en vernieuwing. Het meer statische, conceptuele eindbeeld staat tegenover een realistisch dynamische en evolutief landschap.

5. adaptieve en creatieve ruimtes

Het budget heeft een dwingend karakter. We kunnen er niet omheen en gelukkig zijn we met zijn allen veel voorzichtiger geworden. Daarom kan tijd terugkeren als een kwalitatieve grondstof van het ruimtelijk proces. De tijd zelf creëert ruimte om de stad, de buurt, de woonplek opnieuw te definiëren. Dit gebeurt nu reeds in de vele wachtkamers en tijdelijke landschappen van de stad. Dit zijn creatieve plekken die vooral terug ontstaan vanuit hun context en interacties met de buurt. Ze vormen broedkamers en proeftuinen waar de mens terug centraal staat en mede-bouwer wordt van zijn eigen ruimte. Net deze dynamiek hebben we nodig in het ruimtelijk ontwikkelingsproces om te komen tot adaptieve en creatieve ruimtes.

6. tijdelijke landschappen als strategie

De stad heeft zich doorheen de tijd voortdurend vernieuwd, vaak in grote golven. Soms is de tijd er uitgesproken rijp voor. Wanneer onze steden zich verder dienen te ontwikkelen naar duurzame leefomgevingen dan zijn tijdelijke landschappen in de stad een uitgelezen plek om mee aan de slag te gaan. Het bewust opvolgen van deze plekken als een bron van kennis is een eerste belangrijke aspect. Dit is allang geen tijdelijk fenomeen doch een belangrijke stap in een projectproces waaruit vooral de overheid en de ontwikkelaar kostbare kennis kunnen putten. De tijdelijke publieke ruimte laat immers snelle en goedkope experimenten toe waarmee ideeën en invullingen kunnen worden afgetoetst. Het traceren, integreren en beheren van deze ruimten en de nodige tijd hiervoor vrijmaken, zijn noodzakelijke verdere stappen voor een werkbare strategie.

Maagdenburg - Salbke / Fest von oben

Karo Architekten – openlucht bibliotheek met ontmoetingsplaats, constructie uit recuperatiemateriaal.

7. doen door zelf te doen

Elke stad telt inmiddels vele wachtkamers. Dit in tegenstelling met prangende vragen: naar scholen, naar sociale woningen, ... enz. En in tegenstelling met een steeds verder uitlopende wachttijd om tot nieuwe realisaties te komen. Daartegenover staat de dynamiek van tijdelijke landschappen. Zij tonen ons de weg naar nieuwe ruimtelijke mogelijkheden en gebruiken. Zit de dynamiek van een stad niet bij de burgers zelf die nu te vaak en te lang worden weggehouden van het ontwikkelingsproces? Moeten we niet meer overlaten aan burgerinitiatieven en intense samenwerkingen tussen burgers en

beleidsmakers ipv de ontwikkeling van de stad steeds verder te privatiseren in handen van enkele ontwikkelaars?

Het verhaal van het budget leert ons dat ook in de nabije toekomst minder budget voorradig zal zijn. Met nog meer tijdelijke landschappen als gevolg. Hoe kunnen we hier creatief mee omgaan? Temeer omdat de term van tijdelijk landschappen niet langer opgaat. Heel wat te ontwikkelen gebieden wachten reeds te lang.

Het wordt tijd voor een nieuwe wending. Tijd om ruimte terug vrij te geven. Liefst bottom-up vanuit burgers, vanuit gebruikers en makers. Eindelijk terug ruimte voor actieve participatie om zo tot betaalbare, bruikbare en breed gedragen oplossingen te komen. Ruimte ook voor identiteit en ruimtelijke kwaliteit, want net dit zijn de eigenschappen van ge(s)laagde buurten waar de burger zelf aan zet is.

juli 2013 – evr-Architecten
Luc Eeckhout, Bart Verstappen, Niels Baeck

Brussel, Kunstberg: Eetbaar park. Interventie in bestaand park. Het gazon maakt plaats voor eetbare bordessen. De bezoeker krijgt informatie over planten en recepten.